

Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri Bağlamında Turizm Uygulamalarının Değerlendirilmesi

Damla Bellikli¹

Aylin Yalın²

Özet

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından belirlenen 2030 Gündemi kapsamında yer alan sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşmada, belirlenen sürenin yaklaşması ve konunun önemi nedeniyle uluslararası kuruluşların ve ülkelerin gösterdiği hassasiyet artarak devam etmektedir. Turizm ise dünya çapında sadece ekonomik değil, sosyal ve çevresel olarak da önemli etkiye sahip bir sektördür. Bu bağlamda sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşmada turizm büyük bir potansiyele sahiptir. Sadece uluslararası örgütlerin konu hakkındaki faaliyetleri yeterli olmayıp; devletlerin, kamu kurum ve kuruluşlarının, sivil toplum kuruluşlarının, turizm birliklerinin ve turizm işletmelerinin katılımı önem arz etmektedir. Bu çalışmada, sürdürülebilir kalkınma kavramından başlayarak, turizm uygulamalarının ve paydaş katılımının sürdürülebilir kalkınma üzerindeki etkileri pratik örneklerle sunulacaktır.

1. GİRİŞ

Sürdürülebilirlik kavramı, 1713 yılında Carlowitz'in orman bilimleri hakkındaki kitabıyla doğmuş olup, 1987 yılında Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu tarafından hazırlanan Brundtland Raporu ile tüm dünyada bilinir hale gelmiştir. Sürdürülebilir kalkınma yolunda ilk izlenen uygulamalar genellikle kalkınmayı sadece ekonomik yönüyle ele almıştır. Oysaki yıllar içinde kalkınmanın sadece ekonomik olarak gerçekleşmesinin yeterli olmayacağı aynı zamanda çevresel ve sosyal kalkınmanın da sağlanması gerektiği belirlenmiştir (Harris, 2000; McKeown vd., 2002). Bu doğrultuda günümüzde sürdürülebilir

1 Araş. Gör., Başkent Üniversitesi, Ticari Bilimler Fakültesi, Turizm İşletmeciliği, damlabellikli@baskent.edu.tr, 0312 246 6690-6829, <https://orcid.org/0000-0002-0199-4831>

2 Araş. Gör., Başkent Üniversitesi, Ticari Bilimler Fakültesi, Uluslararası Ticaret ve Finansman, aylynyalin@baskent.edu.tr, 0312 246 6690-6829, <https://orcid.org/0009-0005-0571-6088>

kalkınma; ekonomik, sosyal ve çevresel olmak üzere 3 boyutu olan bir faaliyetdir. Dünya’da, sürdürülebilir kalkınma sürecine ivme kazandırmak ve gerekli uygulamaları hayata geçirmek adına uluslararası kuruluşlar ve ülkeler tarafından farklı girişim ve faaliyetlerde bulunulmuştur. Son olarak BM Genel Kurulu tarafından “Dünyamızı Dönüştürmek: 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Gündemi (Transforming Our World: The 2030 Agenda for Sustainable Development)” kabul edilmiştir. 2030 Ajandası olarak tanımlanan bu gündemle birlikte, tüm ülkeleri bağlayıcı olan 17 hedef ve 169 amaç belirlenmiştir.

Sürdürülebilirlik kavramı, her sektörde etkisini göstermekle birlikte turizm sektöründe de önemli bir yere sahiptir. 1992 yılında Rio Dünya Zirvesi’nde yapılan Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı’nda (UNCED), sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşmada önemli katkılarda bulunan seyahat turizmi, tanımlanan en kritik sektörlerden birisi olmuştur. Sürdürülebilir turizmin başarılı bir şekilde uygulanması; turizm ile çevre ve insanların etkileşim alanlarında, doğal ve kültürel varlıkların korunarak, bu değerlerin gelecek kuşaklara aktarılmasına büyük önem vermektedir. BM Dünya Turizm Örgütü tarafından yapılan araştırma sonucunda yayınlanan raporda, turizm sektörünün dünya çapında büyük bir ekonomik hacme sahip olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca turizm sadece ekonomik olmayıp, sosyal ve kültürel açıdan zengin bir dizi etkinliği içermektedir (örn. Kaypak, 2010; İsayeva ve Kasalak, 2016; Uğurlar, 2017; UNWTO, 2022). Bu bağlamlarda, 2030 Ajandası kapsamında belirlenen sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşmada büyük bir role sahip olduğu açıktır.

Bu çalışmada sürdürülebilirlik kalkınma hedefleri (SKH) ve turizm bağdaştırılarak, öncelikle sürdürülebilirlik kavramından ve 2030 Ajandası kapsamında yer alan sürdürülebilir kalkınma hedeflerinden bahsedilecektir. Ardından literatürde yer alan çalışmalarla birlikte, sürdürülebilir turizm ve turizmin sürdürülebilir kalkınma hedefleri ile olan ilişkisi ele alınıp, dünya ve Türkiye’de bu amaçla yapılan iyi uygulama örneklerine değinilecektir. Bu doğrultuda turizm işletmelerine, sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşmaya katkı sağlamalarına yönelik önerilerde bulunulmuştur.

2.Sürdürülebilirlik Kavramı

Carlowitz (1713) çalışmasında, kerestenin de ekme kadar önemli bir ihtiyaç olduğuna değinmiştir (Keiner, 2005). Dünya üzerindeki doğal kaynakların, hızla artan insan nüfusunun gereksinimlerini karşılayıp karşılayamayacağı meselesi, 1800’lerin başlarında İngiliz politik iktisatçı Thomas Malthus’un araştırmalarıyla ilk kez gündeme gelmiştir (Sarbağ, 2020). Konuyla ilgili ilk araştırmalar ve görüşler kıt olan doğal kaynakların

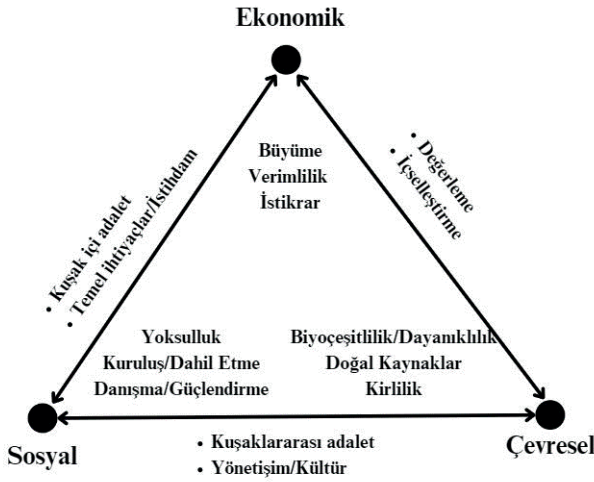
ve çevrenin korunmasına odaklanmıştır. 1972 yılında İsveç’de gerçekleşen Stockholm Conference of Human Environment ile kalkınmanın odak noktası olan ekonomi ile sürdürülebilirliğin odak noktası olan çevreye ayrı ayrı değinilmiştir. Konferansın sonucunda iki kavram arasında her ne kadar güçlü bir bağ kurulamasa da kalkınma yönteminin sadece ekonomik gelişmelere odaklanarak mümkün olamayacağı ve kapsamın genişletilmesi gerektiği konusunda farkındalık doğmuştur (Mebratu, 1998; Gedik, 2020).

Sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşabilmek ve uygun politikaları belirleyebilmek için öncelikle kavramın anlaşılması gerekmektedir. Bu doğrultuda, literatürde araştırmacılar tarafından pek çok tanım yapılmakla birlikte, sürdürülebilir kalkınma kavramı ilk kez, 1987 yılında Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu (WCED) tarafından Brundtland Raporu’nda (UN, 1987); “gelecek nesillerin kendi ihtiyaçlarını karşılayabilme yeteneğini ortadan kaldırmaksızın şimdiki neslin ihtiyaçlarının karşılanması” olarak ifade edilmiştir. Kavramın etkisi küresel bir görüş yaratmada etkili olmuş, hükümetler ve uluslararası kuruluşlar tarafından benimsenmiştir. Rapordaki “kalkınma” terimi; ilk olarak bir an önce karşılanması gereken ihtiyaçları, ardından da teknoloji ve sosyal organizasyonun, çevrenin kendi ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik olan yeteneğine getirdiği kısıtlamaları içermektedir (Mebratu, 1998; Barkemeyer ve Holt, 2014).

Bu gelişmeden sonra 2000 yılında BM tarafından “Milenyum Bildirgesi” yayınlanmış ve 189 ülkenin taahhüdü ile 8 hedef belirlenmiştir. Milenyum Bildirgesi, devletler arasında kalkınma, çevre koruma, insan hakları, savunmasız grupların korunması, Afrika’nın özel gereksinimleri ve BM kurumlarının reformları gibi hayati bir dizi geniş hedefin, barışa katkı sağlama amacıyla kabul edilmiştir (UN, 2014; Gedik, 2020). Küresel anlamda kalkınma hedefi oluşturulması ile ilgili karar ise 2012 yılında Birleşmiş Milletler Rio+ Sürdürülebilir Kalkınma Konferansı’nda verilmiştir. Rio+ konferansında bağlayıcılığı olmayan, devletlerin gönüllülük esasına dayanarak kabul ettiği kalkınma hedefleri belirlenmiştir. Konferans’ta Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri Açık Çalışma Grubu (OWG) tarafından 17 hedef ve 169 amaç önerilmiştir (Hajer vd., 2015). 2015 yılında ise Milenyum Kalkınma Hedeflerinin son bulmasıyla birlikte BM Genel Kurulu tarafından “Dünyamızı Dönüştürmek: 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Gündemi (Transforming Our World: The 2030 Agenda for Sustainable Development)” kabul edilmiş ve 2030 yılı için tüm devletler açısından bağlayıcı olan 17 hedef ve 169 amaç yürürlüğe girmiştir.

Dünya Ekonomik Kalkınma Komisyonu tarafından, sürdürülebilir kalkınmanın birbiriyle iç içe geçmiş üç yönünün genel olarak tanınması

söz konusudur (Harris, 2000; McKeown vd., 2002). Bahsi geçen üç yön; ekonomik, çevresel ve sosyal boyutlardan oluşmaktadır. Ekonomik boyut, kıt olan kaynakların kullanımına vurgu yapmakta; sosyal boyut, insan odaklılığa yoğunlaşmakta ve çevresel boyut ise biyolojik ve fiziksel sistemler olarak nitelenen ekosistemin dengeli olmasına odaklanmaktadır (Gürlük, 2010). Ekonomik, çevresel ve sosyal boyutları kapsayan yapı Munasinghe (2001) tarafından şematize edilmiştir (Şekil I). Bu üç yönü birbirinden ayrı düşünmemek aksine üçünü kapsayıcı bakış açısıyla uygulamalar geliştirmek, sürdürülebilirlik hedeflerine ulaşmada önemli katkı sağlayacaktır.

Şekil I: Sürdürülebilirliğin üç boyutu (Munasinghe, 2001).

Küresel sürdürülebilir kalkınma hedeflerini gerçekleştirmede devletlere olduğu kadar işletmelere de büyük rol düşmektedir. Ayrıca kaynak kıtlığı ve işletme maliyetleri, işletmelerin karşı karşıya kaldığı önemli sorunlardan olmakla birlikte sürdürülebilirliğe önem vermelerine de neden olan önemli bir etken olmuştur (Gedik, 2020). Üstün ve maliyet açısından avantajlı kaynaklara sahip firmaların rekabet avantajı kazanma olasılığı çok daha yüksektir (Knight vd., 2019).

Ayrıca Birleşmiş Milletler Küresel Anlaşması'na göre sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşmada işletmeler açısından liderlik kazanma, birbirini tekrarlayan üç adımdan oluşmaktadır. Bu üç adım; önceliklendirme, harekete geçme ve öğrenmedir. İlk olarak SKH'lere uygun olan eylemler önceliklendirilmekte, ardından bu önceliklere göre hareket edilmekte ve son olarak sürdürülebilir kalkınma hedeflerinin kendi eylemleri üzerindeki etkisi öğrenilerek, diğer işletmelere de yardımcı olunmaktadır.

Sachs (2012), SKH'lere katkı sağlama bakımından dünya çapında erişim sahibi ve büyük ölçekli çözümleri yaratmada teknoloji kapasitesi olan çok uluslu işletmelerin önemine değinmiştir. Barrone ve arkadaşları (2019) ise bu görüşe ek olarak, kamu kurum ve kuruluşları gibi özel sektörün de kalkınma hedeflerine ulaşmada rolü olduğunu belirtmiştir. Turizm sektörü de çevreyle olan ilişkisinden, sosyal boyutundan ve hem ülkeler hem dünya üzerindeki ekonomik etkilerinden dolayı SKH'lere ulaşmada önemli bir noktada yer almaktadır. Bunun yanında sürdürülebilirliğe pozitif katkı sağlayabileceği gibi negatif etki yaratma ihtimali de mevcuttur. Bu nedenle tüm paydaşlarının katılımıyla birlikte, turizm sektörünün detaylı ve önemle incelenmesi; sürdürülebilirliğin turizm perspektifinden de değerlendirilmesi gerekmektedir.

3. Turizm Sektörünün Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerine Ulaşmadaki Rolü

Sürdürülebilir turizm, Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü³ tarafından “Ziyaretçilerin, endüstrinin, çevrenin ve ev sahibi toplulukların ihtiyaçlarını ele alan, mevcut ve gelecekteki ekonomik, sosyal ve çevresel etkilere dikkat eden turizm eylemleri” olarak tanımlanmaktadır (UNWTO, 2013). Sürdürülebilir turizm ilkeleri; sürdürülebilirliğin üç boyutu olan çevresel, ekonomik ve sosyo-kültürel yönler atıfta bulunmakla beraber, bu üç boyut arasında uygun bir denge de kurmalıdır (UNEP ve UNWTO, 2005). Bu denge sayesinde sürdürülebilirlik faaliyetleri uzun süreli olarak devam ettirilebilecektir. BM Dünya Turizm Örgütü ve BM Çevre Programı⁴ (2005) tarafından 12 hedef (Tablo I) belirlenirken; sürdürülebilir turizmin nasıl olması ve ne yapılması gerektiği üç maddede belirtilmiştir;

1. Turizm, gelişiminde temel bir bileşen olarak çevresel kaynakları en verimli şekilde kullanılmalı, temel ekolojik süreçlerin sürdürülmesine destek olmalı ve doğal miras ile biyoçeşitliliğin korunmasına katkı sağlamalıdır.
2. Ev sahibi toplulukların sosyal ve kültürel özgünlüğüne saygı göstermeli, korunan inşa edilmiş ve yaşayan kültürel mirasları ile geleneksel değerleri muhafaza etmeli ve farklı kültürler arasında anlayış ve hoşgörüyü teşvik etmelidir.

3 Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü (UNWTO); sorumlu, sürdürülebilir ve evrensel olarak erişilebilir turizmi teşvik etmekle görevli Birleşmiş Milletler kuruluşudur (UNWTO).

4 UNEP'in görevi, ulusları ve insanları gelecek nesillerin yaşam kalitesini riske atmaksızın artırmaya teşvik etmek, bilgilendirmek ve bunu mümkün kılmaktır (UNEP).

3. Tüm ilgili taraflara uzun vadeli ve sürdürülebilir ekonomik faaliyetler sunmalı, istikrarlı iş imkanları ve gelir sağlama fırsatları gibi sosyo-ekonomik avantajları adil bir şekilde dağıtmalı, ev sahibi topluluklara sosyal hizmetler sunmalı ve yoksulluğun azaltılmasına katkıda bulunmalıdır.

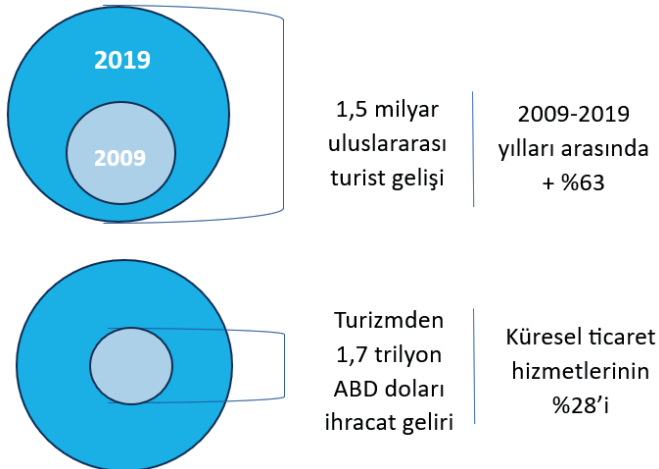
Tablo I: BM Turizm Örgütü ve BM Çevre Programı Tarafından Belirlenen 12 Hedef

Hedef	Açıklama
Ekonomik Sürdürülebilirlik	Turizm destinasyonların ve işletmelerin uzun vadeli başarısını ve sürdürülebilir fayda sağlamalarını sağlamak için rekabetçi ve sürdürülebilir bir turizm ortamı oluşturmak amaçlanmaktadır.
Yerel Refah	Turizmin, konuk destinasyonun ekonomik refahına maksimum katkı sağlayarak, yerel olarak tutulan ziyaretçi harcamalarının payını artırmayı hedeflemektedir.
İstihdam Kalitesi	Turizm sektörü tarafından yaratılan ve desteklenen yerel işlerin sayısını ve kalitesini artırmak, ücret düzeyini iyileştirmek ve hizmet koşullarını herhangi bir cinsiyet, ırk, engellilik veya diğer ayrımcılık biçimleri olmadan herkesin erişebilirliğini sağlamak amacıyla çaba göstermektedir.
Sosyal Eşitlik	Turizmin, toplum içinde ekonomik ve sosyal faydalarını geniş kapsamda ve adil bir şekilde dağıtılmasını hedeflemek; özellikle yoksulların fırsatlarını, gelirlerini ve hizmetlerini artırmayı amaçlamaktadır.
Ziyaretçi Memnuniyeti	Ziyaretçiler için güvenli, tatmin edici ve memnuniyet verici bir deneyim sunmayı, cinsiyet, ırk, engellilik veya diğer yollarla ayrımcılık yapmadan herkesin erişebilirliğini sağlamayı amaçlamaktadır.
Yerel Kontrol	Kendi bölgelerinde turizmin yönetimi ve gelecekteki gelişimi konusunda yerel toplulukları planlama ve karar alma süreçlerine dahil etmek, diğer paydaşlarla danışmak ve onlara yetki vermek amaçlanmaktadır.
Toplum Refahı	Yerel toplulukların yaşam kalitesini sürdürmek ve güçlendirmek için, sosyal yapıları ve kaynaklara, olanaklara ve yaşam destek sistemlerine erişimi artırırken, herhangi bir türde sosyal bozulma veya sömürden kaçınmayı amaçlamaktadır.
Kültürel Zenginlik	Konuk toplulukların tarihi mirasını, otantik kültürünü, geleneklerini ve özgünlüğünü saygı göstermek ve korumak amaçlanmaktadır.
Fiziksel Bütünlük	Manzara kalitesinin hem kentsel hem de kırsal alanlarda sürdürülmesi ve artırılması, çevrenin fiziksel ve görsel olarak bozulmasının önlenmesi amaçlanmaktadır.
Biyolojik Çeşitlilik	Doğal alanların, yaşam alanlarının ve vahşi yaşamın korunmasını desteklemek ve bunlara verilen zararın en aza indirilmesi amaçlanmaktadır.
Kaynak Verimliliği	Tatil tesislerinin ve hizmetlerinin geliştirilmesi ve işletilmesinde nadir ve yenilenebilir olmayan kaynakların kullanımının en aza indirilmesi amaçlanmaktadır.
Çevresel Temizlik	Tatil işletmeleri ve ziyaretçiler tarafından hava, su ve toprak kirliliği ve atık üretiminin en aza indirilmesi amaçlanmaktadır.

Kaynak: Making Tourism More Sustainable- A Guide for Policy Makers (UNEP ve UNWTO, 2005)

Tablo I'de belirtilen hedeflerden; ekonomik sürdürülebilirlik, yerel refah ve istihdam kalitesi hedeflerinin ekonomik boyutla; çevresel temizlik, kaynak verimliliği, biyolojik çeşitlilik ve fiziksel bütünlük hedeflerinin çevresel boyutla; kültürel zenginlik, toplum refahı, yerel kontrol, ziyaretçi memnuniyeti ve sosyal eşitlik hedeflerinin ise sosyal boyutla ilişkili olduğu görülmektedir. Bu hedeflerin, turizmle ilişkisi göz önüne alındığında, bir hedefin sadece tek bir boyutla örtüştüğünün düşünülmesi yetersiz kalacak olup, her bir hedefin birden fazla boyuta hizmet ettiği görülmektedir. Bu nedenle söz konusu hedeflere bütüncül bir bakış açısıyla yaklaşmak gerekmektedir. Örneğin; çevresel temizlik hedefi direkt olarak çevresel boyutla ilişkili görünse de ziyaretçi tercihlerini etkileyeceği için hem sosyal hem de ekonomik etki yaratacaktır.

Birleşmiş Milletler Uluslararası Turizm Örgütü tarafından hazırlanan Turizm Barometresi (UNWTO, 2020) raporunda; 2019 yılında küresel çapta uluslararası turist gelişlerinin, on yıllık kesintisiz bir büyüme döneminin ardından yılda 1,5 milyara ulaştığı belirtilmiştir. Gelen uluslararası turistler, 2009-2019 yılları arasında toplamda %63 oranında artış göstermiştir. 2019 yılında turizmden elde edilen ihracat geliri 1,7 trilyon ABD dolarına ulaşmıştır. Söz konusu rakam, küresel hizmet ticaretinin %28'ine denk gelirken; toplam mal ve hizmet ihracatının da %7'sine denk gelmektedir (Şekil II). Ayrıca turizm sektörü dünya gayri safi yurt içi hasılasının %10'unu oluşturmaktadır. Bu büyüme ile turizm sektörü dünyanın en önemli sosyo-ekonomik sektörlerinden biri haline gelmiş olup, küresel kalkınma politikalarının merkezinde konumlanmaktadır. Turizmin büyük bir paya sahip olması ve etkileri, 2030 Gündeminde yer alan 17 sürdürülebilirlik hedefine ulaşmada önemini gözler önüne sermektedir.

Şekil II: Turizmi Yeniden Düşünmek: Krizden Dönüştürme (UNWTO, 2022)

Birleşmiş Milletler tarafından 2017 senesi “Kalkınma için Sürdürülebilir Turizm Uluslararası Yılı” olarak ilan edilmiş; uluslararası ve bölgesel kuruluşlar ile diğer paydaşlar arasındaki iş birliği vurgulanmıştır. Bu kapsamda, Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü (UNWTO, 2017), turizm sektörünün sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşmada ve 2030 Gündemi bağlamındaki rolünü 5 ana alanda belirtmektedir. Bu alanlar;

1. Kapsayıcı ve sürdürülebilir ekonomik büyüme,
2. Sosyal kapsayıcılık, istihdam ve yoksulluğun azaltılması,
3. Kaynak verimliliği, çevresel koruma ve iklim değişikliği,
4. Kültürel değerler, çeşitlilik ve miras,
5. Karşılıklı anlayış, barış ve güvendir.

Sürdürülebilir kalkınmanın sadece ekonomik büyüme ile sağlanamayacağı görüşünün hâkim olmasıyla birlikte, turizmdeki sürdürülebilirlik hedeflerine ulaşmada da çevresel, ekonomik ve sosyal olmak üzere üç boyut ele alınmaya başlamıştır. Bu çerçevede Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü tarafından 2030 Ajandası hedeflerine ulaşmada dokuz alt boyut belirlenmiş olup; bu boyutlar sürdürülebilir kalkınmanın üç boyutu (çevresel, ekonomik ve sosyal) ile bağdaşmaktadır. “İnsanlar, Gezegen ve Barış” için belirlenen hedefler çevresel boyutla; “İnovasyon ve Dijital Dönüşüm”, “Yatırım ve Girişimcilik”, “Kırsal Kalkınma için Turizm” ve “Yeni Turizm Trendleriyle Buluşmak” ekonomik boyutla ve “Toplumsal Cinsiyet Eşitliği için Turizm”, “Toplumsal Kapsayıcılık için Turizm”, “Gençlik Gelişimi için Turizm”, “Kültür ve Mirasın Korunması” ise sosyal boyutla örtüşmektedir (UNWTO, 2022).

Ayrıca Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü tarafından 2030 Ajandasında yer alan 17 Sürdürülebilir Kalkınma Hedefi, turizm ile bütünleştirilerek açıklanmıştır (Tablo II).

Tablo II: Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri ve Turizm Bağdaşması

Sürdürülebilir Kalkınma Hedefi		Turizm
SKH 1	Yoksulluğa Son	Turizm, bölgesel ve topluluk düzeyinde istihdam yaratarak gelir sağlayabilir.
SKH 2	Açlığa Son	Turizm, üretimi ve otellere tedariki sağlayarak sürdürülebilir tarımı teşvik edebilir.
SKH 3	Sağlık ve Kaliteli Yaşam	Turizmden elde edilen vergi gelirleri, sağlık yatırımları ve hizmetlerine aktarılabilir.
SKH 4	Nitelikli Eğitim	Turizm, kapsayıcılığı teşvik etme potansiyeline sahiptir.
SKH 5	Toplumsal Cinsiyet Eşitliği	Turizm, doğrudan istihdam ve gelir yaratma yoluyla kadınları güçlendirebilir.
SKH 6	Temiz Su ve Sanitasyon	Turizm altyapısı, su temini ve güvenliği gibi unsurların güvence altına alınması, kamu hizmetlerinin sunulmasında hayati bir öneme sahip olabilir.
SKH 7	Erişilebilir ve Temiz Enerji	Enerji yoğun bir sektör olan turizm, yenilenebilir enerji paylarının artırılmasına yönelik geçişi hızlandırabilir.
SKH 8	İnsana Yakışır İş ve Ekonomik Büyüme	Turizm, hizmet ticaretinde, Dünya genelinde en üst dört ihracat kazancından biridir.
SKH 9	Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı	Turizmin gelişmesi, iyi bir kamu ve özel sektör altyapısına bağlıdır.
SKH 10	Eşitsizliklerin Azaltılması	Turizm, yerel halkı ve tüm önemli paydaşları gelişim sürecine dahil ederse, toplumsal kalkınma ve eşitsizlikleri azaltma konusunda güçlü bir araç olabilir.
SKH 11	Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar	Turizm, kentsel altyapıyı ve erişilebilirliği geliştirebilir, yeniden canlandırmayı teşvik edebilir ve turizmin dayandığı kültürel ve doğal miras varlıklarını koruyabilir.
SKH 12	Sorumlu Üretim ve Tüketim	Turizm sektörünün sürdürülebilir tüketim ve üretim (STÜ) modellerini benimsemesi gerekmektedir.
SKH 13	İklim Eylemi	Turizm, iklim değişikliğine katkıda bulunmakta ve ondan etkilenmektedir.
SKH 14	Sudaki Yaşam	Sahil ve deniz turizmi, sağlıklı deniz ekosistemlerine dayanmaktadır.
SKH 15	Karasal Yaşam	Zengin biyoçeşitlilik ve doğal miras, turistlerin bir destinasyonu ziyaret etme ana nedenlerinden birisini oluşturmaktadır.
SKH 16	Barış, Adalet ve Güçlü Kurumlar	Turizm, farklı kültürel geçmişlere sahip insanlar arasındaki milyarlarca karşılaşma etrafında dönmektedir.
SKH 17	Amaçlar İçin Ortaklıklar	Sektörler arası bir yapısı olması nedeniyle, turizm özel/kamu iş birliklerini güçlendirme yeteneğine sahip bulunmaktadır.

Kaynak: <https://tourism4sdgs.org> (UNWTO)

Tablo II'de her hedef karşısında, ilgili hedefle örtüşen turizm faaliyeti yer almaktadır. Ancak, gerçekleştirilecek olan bir turizm faaliyeti aynı zamanda diğer SKH'lere de etki etmektedir. Örneğin; turizmde, doğrudan istihdam ve gelir yaratma yoluyla kadınların güçlendirilmesi, sadece SKH 5'e hizmet etmekle kalmayıp, bunun yanında SKH 1, SKH 2, SKH 3, SKH 8 ve SKH 10'a da katkı sağlamaktadır. Bunun yanında bu faaliyetler tüm paydaşlara, SKH'lere ulaşmaları konusunda rehberlik görevi de görmektedir.

Tek başına BM Dünya Turizm Örgütü'nün eylemleri yeterli olmayıp, paydaşların sürece bilinçli katılımı, sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşmada büyük öneme sahiptir. Ayrıca geniş katılım ve paydaşlar arasında uzlaşa sağlamak için güçlü bir siyasi liderlik de gerekmektedir (UNEP ve UNWTO, 2005).

3.1.Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerinin Değerlendirmesinde Örnek Uygulamalar

Birleşmiş Milletler'de 2015 yılında imzalanan ve hem insanlar hem de tüm gezegen için daha iyi bir gelecek sağlamayı amaçlayan 17 Sürdürülebilir Kalkınma Hedefi, üyesi olan 196 ülkeyi bu hedeflerin peşinden koşmaya teşvik etmiştir (Birendra vd., 2021). Turizm sektörünün küresel gayri safi yurtiçi hasılanın (GSYİH) %10'undan fazlasına katkıda bulunduğuna ilişkin veriler (UNWTO, 2018), turizmin ekonomik bir güç merkezi olarak artan etkisi ve bir kalkınma aracı olarak potansiyelini reddedilemeyecek düzeye getirmiştir (Jones vd., 2017). Bununla birlikte, turizmin gelişmesinin çevre, ekonomi ve sosyo-kültürel yapı üzerinde olumlu olduğu kadar olumsuz etkilerinin de olabildiği bilinmektedir (Boluk vd., 2019; Rasoolimanesh & Jaafar, 2017). Ancak yapılan çalışmalar, eskiye kıyasla turizm sektörünün çok daha sürdürülebilir bir anlayışla ve çevreye karşı daha az olumsuz etki yaratma çabası ile ilerlediğini göstermektedir (Scott vd., 2016). Sürdürülebilir turizm anlayışı, turizmin ekonomik, çevresel ve sosya-kültürel etkileri ile turizm gelişim maliyetleri arasındaki dengeye dayanmaktadır. Bununla birlikte sürdürülebilir turizm anlayışı çevreyi ve doğal mirasları gelecek nesiller için muhafaza etmeye çalışırken, bir diğer amacı da destinasyon sakinlerinin yaşam kalitesini iyileştirmektir (Boluk & Rasoolimanesh, 2022). Sürdürülebilir kalkınma hedeflerine yakından bakıldığında, açlığın ve kıtlığın sona erdirilmesi, gıda güvenliği, sürdürülebilir tarımın teşviki, eşitlikçi ve nitelikli eğitim imkanının sağlanması, herkes için yaşam boyu öğrenme, sürdürülebilir ve kapsayıcı ekonomik büyümenin teşvik edilmesi, güvenilir ve sürdürülebilir enerji kaynaklarının tercih edilmesi, toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması, erişilebilir su ve sanitasyonunun sağlanması gibi başlıklara odaklandığı görülmektedir (UNDP, 2018). Bu yönüyle SKH'ler,

refahı iyileştirmek için küresel boyutta bir çerçeve görevi görmektedir (Boluk & Rasoolimanesh, 2022). Turizm, ekonomik ve çevresel etkileriyle direkt olarak SKH 8 ve SKH 14 gibi bazı spesifik amaçların doğrudan bir parçası olsa da sürdürülebilir turizm anlayışı 17 Sürdürülebilir Kalkınma Hedefi'nin tümüne çözümler sunmada rol oynayabilir. Turizmin bu evrensel hedeflere nasıl katkıda bulunduğunu anlamak için ise hayata geçirilen uygulamalara bakmak yeterli olacaktır. Bu bağlamda aşağıda Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü'nün 2018 yılında yayınladığı “Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri ve Turizm” raporundan başarılı uygulama örneklerine ve hangi kalkınma hedefleri ile ilişkili olduğuna yer verilmiştir.

Örnek Olay 1-

Peru Amazonlarında yaklaşık 15 sene öncesine kadar yerli halk gelişigüzel ağaç kesme, avcılık ve balıkçılık yaparken, sürdürülebilir turizm faaliyetlerine geçiş yaparak geleceğini tümünden değiştirdi. Yerel halk çocukların geleceği için tüm avcılık ve ormancılık faaliyetlerinde daha dikkatli olmaya başladı. Bu durum ormanın flora ve faunasının düzelmesini sağladı ve halk bir dernek kurarak bölgeyi koruma altına aldı. Kurulan dernek rehberli turlar, aktiviteler, gastronomi ve konaklama rezervasyonları ile ilgilenen üyelere oluşuyordu. Yönetim modeli olarak turizm faaliyetlerinden elde edilen gelirlerin %10'u maaşlara, %40'ı turizm bakım ve işletmelerine ve kalanı da ormanların korunmasına ayrılmıştı. Yerel yaşam tarzları, doğal çevrenin gelişigüzel kullanımına bağlı olmaktan, organize tarıma ve sürdürülebilir turizme geçerken, artan gelir, bölgedeki çocuklar ve gençler için yüksek eğitim sağlamayı mümkün kıldı. Aynı zamanda gençler, bölgedeki ekonomik faaliyetlere katılmayı tercih etmiş ve dışarı genç göçü azalmıştır. Burada sürdürülebilir turizm hareketinin direkt olarak SKH 1, SKH 8, SKH 12, SKH 13 ve SKH 15 amaçlarına hizmet ettiği görülmektedir.

Örnek Olay 2-

Kolombiya'nın El Carlos bölgesinde yapılan ekoturizm çalışmaları da SKH ile turizm faaliyetlerinin birbirini desteklediğini göstermektedir. El Carlos köyünün bulunduğu bölge, uzunca süre şiddet ve geçimsizlik yoğun olduğu bir bölgeydi. Ancak köy halkı bu çatışmalardan uzak durabilmek için stratejiler geliştirdi ve toplumsal uzlaşma süreci başlattılar. Topluluklar kurarak turizm, el sanatları, balıkçılık ve kakao çiftliklerinde çalışmaya başladılar. Bölgedeki turizm ve barışı güçlendirmek için El Carlos Ekoturizm ve Arkeoloji Merkezi oluşturdu. Merkez sayesinde turizm, topluluğa ekonomik büyüme, sosyal ve kültürel güçlendirme ve çevrenin korunması için gerekli araçları sağladı. Ayrıca gençlere, yasa dışı arayışlara yönelmek yerine, kendi ülkelerinde kalma ve yasal ekonomik faaliyetlerden ve sürdürülebilir geçim kaynaklarından

yararlanma fırsatı verdi. Yasadışı arayışlara ve çatışmalara bir alternatif sunan sürdürülebilir turizm, kalkınma, anlayış ve barış için bir araç görevi gördü. Burada geliştirilen turizm faaliyetlerinin SKH 8, SKH 12, SKH 16 ve SKH 17'ye hizmet ettiği görülmektedir.

Örnek Olay 3-

Ekvador And Dağları'ndaki Karanki Magdalena topluluğu ile gerçekleştirilen toplum temelli turizm projesi de sürdürülebilir turizm anlayışının başarılı örneklerinden biridir. 2012 yılında Ekvadorlu tur operatörü Go Galapagos – Kleintours, istihdam yaratarak ve yerli turizmi teşvik ederek toplumun yaşam koşullarını iyileştirmek için toplum temelli bir turizm projesi geliştirdi. Proje doğrultusunda, bölgeyi ziyaret eden her turist bir Karanki ailesinin evinde misafir olup, burada topluluğun geleneksel geçim faaliyetlerine katılarak kültürler arası deneyimler yaşadı. Bununla birlikte tur operatörü, yerel halka otelcilik, yemek pişirme, hijyen, sağlık, muhasebe ve İngilizce konularında eğitimler verdi. Proje sayesinde konut koşulları iyileştirildi, bir tıp merkezi açıldı ve boru ağı ve filtreleme tankları iyileştirilerek su kalitesi artırıldı. Bugün hala, yerel haneler turistlere hizmet vermek için eğitim ve destek almaya devam ediyor. Bu hareketler, gelirlerini artırıyor ve yaşamlarını sürdürmelerine yardımcı oluyor. Genel olarak proje, yerel ekonomi ve yerli topluluklar üzerinde olumlu bir etki yarattı ve turist sayısını önemli ölçüde arttırdı. Bunun yanında girişim, yerel kadınların ev eksenli çalışanlar olarak turizm değer zincirine dahil olmaları yoluyla ek gelir elde etmelerine de olanak tanıdı. Bu durum bölgedeki çocukların eğitimine de katkı sağladı. Çevre koruma açısından atık yönetimi iyileştirildi; 5.000 yerli ağaç çeşidi dikildi; ailelere kimyasal madde içermeyen organik tarım teknikleri konusunda eğitim verildi. Karanki Magdalena yerel halkının sürdürülebilir turizm gelişimine dahil edilmesi, yoksulluğun azaltılmasına ve Ekvador'un çevresel ve kültürel çeşitliliğinin korunmasına yardımcı olmuştur. Proje sonuçlarına göre, projenin doğrudan SKH8, 12, 15 ve 17 ye hizmet ettiği görülmektedir.

Örnek Olay 4-

Guyana'da bulunan Rewa ekolojik kulübeler projesi bu konuda yürütülmüş başarılı projelerden bir diğeridir. Ekolojik çeşitliliği ve yaban hayatı ile ünlü olan bölgeye Amerikan Kızılderili Topluluğu ev sahipliği yapmaktadır. Türlerin korunmasına inanan topluluk, bölgede yaşayan dünyanın en büyük tatlı su balıklarından biri olan Arapaima balığı için çevredeki alanın korunan bir yaşam alanı olarak kalmasını sağlamak amacıyla Guyana Hükümeti ile ortaklık kurdu. Kurulan ortaklık sonucunda, Arapaima balığına yönelik “yakala ve bırak” spor balıkçılığı

yeni bir ekoturizm ürünü olarak geliştirildi. Bu sayede bölgede herhangi bir kaynak çıkarımı olmadan yerel topluluğa önemli ekonomik katkılar sağlayan sürdürülebilir turizm deneyimleri sunulmaya başlandı ve Rewa popüler bir destinasyon haline geldi. Aynı zamanda proje, yeni nesillerin doğal kaynakları koruma bilincine katkı sağladı. Bununla birlikte topluluğun işlettiği ekolojik kulübeler, bölge sakinleri için de istihdam yaratarak köylülerin Rewa'da kalmasına olanak tanıyan iş güvenliği yarattı. Rewa'da yaratılan bu etki, diğer köylere de örnek oldu ve son zamanlarda diğer topluluklar da turizme yatırım yapmaya başladı. Rewa, sürdürülebilir turizm gelişimi konusunda eğitimler sunmak da dahil olmak üzere, bu proje aracılığıyla edindiği bilgileri şu anda sürdürülebilir turizm peşinde koşan diğer köylere aktarmaya devam ediyor. Çalışma sonunda elde edilen faydalar göz önüne alındığında bu projenin, SKH 1, 8, 12, 14 ve 15 gibi birden fazla hedefe katkı sağladığı görülmektedir.

Örnek Olay 5-

Toplum temelli turizm, Jamaika'nın ekonomik ve sosyal ilerlemesine katkıda bulunan kapsayıcı bir turizm sektörü oluşturma amacına yönelik büyük bir gelişmedir. Bu potansiyelden yararlanmak için ülke, Jamaika'nın Turizm Politikası ve Stratejisi'nin geliştirilmesi görevini üstlenmiştir. Toplum tabanlı turizm deneyimlerini ihracat pazarına hazır ve sürdürülebilir hale getirmek için toplulukları ve yerel işletmeleri destekleme çabalarının bir parçası olarak, toplum temelli turizmi izlemek ve yönetmek için bir dizi araç geliştirildi. Bu Toplum Turizmi Araç Seti, Jamaika Turizm Bakanlığı, Jamaika Turist Kurulu, Turizm Ürün Geliştirme Şirketi ve Jamaika Sosyal Yatırım Fonu tarafından birlikte oluşturuldu. Küçük turizm işletmelerinin kurulumu ve işletimiyle ilgili karşılaşılan zorluklar, bu araç setinin oluşturulmasına ilham kaynağı oldu. Araç seti, toplum turizmi işletmeleri için bir kılavuz ve Jamaika Turist Kurulu lisans alma rehberi içermektedir. Bu kaynaklar, sürdürülebilir toplum turizmi projelerini yönetme konusunda en iyi uygulamaları ve lisans sürecine dair ayrıntılı bilgileri sunarak, Jamaika'daki toplulukların kapasite zorluklarına kapsamlı bir çözüm sunmayı hedeflemektedir. Araç seti ve buna eşlik eden eğitim oturumları, 11 turizm işletmesi sahibi dahil olmak üzere 25 kişiye, işletmelerini başlatma ve yönetme konusunda rehberlik ederek, toplum turizmi işletmelerinin sürekli eğitimini kolaylaştırmıştır. Turizm iş geliştirme farkındalığı ve kapasite artırma çabaları, bu işletmelerin yerel ve uluslararası standartları karşılamalarına ve aynı zamanda ticari faaliyetlerini sürdürülebilir bir şekilde geliştirmelerine yardımcı olmaktadır. Bu yönüyle Jamaika'daki sürdürülebilir turizme yönelik faaliyetler SKH 8,12, 16 ve 17 ile ilişkilendirilmektedir.

Örnek Olay 6-

Meksika, kuraklıktan kasırgalara kadar uzanan çeşitli doğal tehlikelere oldukça maruz kalan bir bölgedir. Ancak iklim değişikliği, aşırı hava olaylarındaki artışlar turizm gibi ekonomik faaliyetleri de etkilemekteydi. Bu zorlukların üstesinden gelmek için, 2012 ve 2016 yılları arasında Meksika'nın öncelikli turizm destinasyonlarından 20'sinde bir dizi İklim Değişikliği Savunmasızlık Çalışması yürütüldü. Bu çalışmalar, Bakanlığın talebi üzerine Ulusal Araştırma ve Geliştirme Akademisi adlı bir araştırma merkezi tarafından yürütüldü. Turizm. Bu İklim Değişikliği Savunmasızlık Çalışmaları: destinasyonların iklim değişikliğine karşı hassasiyetleri; her destinasyon için yerel aktörlerle yürütülen uyum programı; her bir hedef için güvenlik açıklarına ilişkin coğrafi bilgileri içeren güvenlik açığı ve risk haritaları ve Meksika İçişleri Bakanlığı Sivil Koruma Genel Müdürlüğü tarafından işletilen her varış noktasının Erken Uyarı Sisteminin analizini içeren dört ana bileşenden oluşmaktaydı. Yapılan çalışmalar turizm faaliyetlerinin geliştirilmesinin mümkün olmadığı alanların tespit edilmesini sağlamıştır. Ayrıca seçilen turizm destinasyonlarında gerçekleştirilebilecek faaliyet türleri konusunda karar verme sürecine de ışık tutmuştur. Sürdürülebilir turizm, önemli sosyo-ekonomik faydalarla dolu yaşanabilir ekonomik faaliyetlerin geliştirilmesini sağlayan doğal ve kültürel kaynakların optimum kullanımına dayalı olarak teşvik edilmektedir. Bu tür faydalar ancak bir destinasyonda entegre risk yönetimi ve etkili turizm ve ekolojik planlama takip edilerek güvence altına alınabilir. Uyum Programları hassas alanların tespitinde ve iklim değişikliği hassasiyetine karşı korunmak için en etkili önlemleri belirlemede etkili rol oynamıştır. Ayrıca, sivil koruma kuruluşları tarafından yönetilen Erken Uyarı Sistemlerinin zayıf yönlerini ve uygun olduğu durumlarda güçlü yönlerini vurgularken, yerel halkın emniyet ve güvenliğini artırmaya yönelik öneriler de sunmaktadır. Meksika'daki İklim Değişikliği Savunmasızlık Çalışmaları, sağladığı faydalarla, sürdürülebilir kalkınma hedefi 9, 13, 15 ve 17 ile bağdaştırılmaktadır.

Sürdürülebilir kalkınma anlayışının, kişilerin becerilerini geliştirmekten, kişilerin becerilerini geliştirmenin yolunun ise eğitimden geçtiğini merkeze alan bir anlayışla Türkiye'de çeşitli adımlar atılmıştır. 2021 yılında Kayseri'de öğrencilere yönelik olarak yürütülen "sürdürülebilir kalkınma hedefleri atölyesi" de bunlardan biridir. Sürdürülebilir kalkınma anlayışının davranışlara yansımalarının ancak küçük yaşta başlayan eğitimlerle mümkün olabileceği inancından hareketle yürütülen atölyede miniklere konuya ilişkin eğitimler verilmiş ve sürdürülebilir kalkınma bilinci aşılanmaya çalışılmıştır. Eğitimin ana başlıkları ise doğa ile uyum, sosyoekonomik ve çevresel sürdürülebilirlik gibi konulardan oluşmaktadır (UNWTO, 2023). Bunun

yanında, yine Kayseri’de bulunan Abdullah Gül Üniversite’si bünyesinde düzenli olarak gençlere ve çocuklara yönelik “Erken Yaşta Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları” atölyeleri düzenlenmektedir (AGÜ, 2023).

Eğitime yönelik atılan adımların yanında, Türkiye’de gerçekleştirilen “Alternatif Kamp” projesi, sürdürülebilir kalkınma hedeflerine turizm ile hizmet eden en başarılı uygulamalardan biridir. Alternatif Kamp, 21 yıldır çeşitli illerde, son 9 yıldır ise Antalya’nın Kaş ilçesinin Çukurbağ Köyünde gerçekleştirilen, gönüllülük duygusunun yaygınlaşması, ayrımcılığın kırılması, engelli ve özel ihtiyaçları olan bireyler için oluşturulan alternatif bir tatil modelidir. Burada engelli bireylere, kronik hastalara, yoksullara ve gönüllülere yönelik sportif faaliyetler, atölye çalışmaları, kültürel etkinlikler ve geziler gerçekleştirilmektedir. Kamp tamamen gönüllülük esasına dayanmaktadır. Bu proje ile bugüne kadar 150 kurum, 4.000 engelli, 700 gönüllü, 300 ziyaretçiye ulaşılmıştır. Kamp, amaçları, benimsediği değerler ve işleyişi bağlamında, eşitsizliklerin azaltılması ve sağlık yaşam amaçlayan SKH 3 ve SKH 10’a hizmet etmektedir (UNWTO, 2023).

“Alternatif Kamp” uygulaması, alan araştırmacılarının da dikkatini çekmiş ve kendine literatürde yer bulmuştur. Akdemir (2021)’in yürüttüğü çalışma bunlardan biridir. Çalışmada “Alternatif Kamp” sosyal bir turizm formu olarak ele alınmış ve kapsayıcılığı üzerinden değerlendirilmiştir. Sonuç olarak çalışma, sürdürülebilir mali destek, güçlü gönüllü yapısı ve istek uyandıran hedeflerden oluşan bir sosyal turizm modeli ortaya koymuştur. Bunun yanında literatürde son yıllarda, sürdürülebilir kalkınma hedeflerine yönelik çalışmaların giderek arttığı dikkat çekmektedir. Türkiye’deki sürdürülebilir kalkınma ve turizm başlıklı çalışmalar incelendiğinde, sürdürülebilir kalkınmanın çoğunlukla destinasyon bazında (Aytuğar ve Aydoğdu, 2021; Bayar, 2022; Civelek ve Türkay, 2021), gastronomi (Apak ve Gürbüz, 2022; Çekal ve Doğan, 2022) ve alternatif turizm türleri (Can ve Emir, 2021; Ezenel ve Sarı, 2023; Türkay ve Atasoy, 2021; Suluk, 2022) başlıkları altında ele alındığı görülmektedir. Ancak çalışmalar göstermektedir ki, Türkiye’de sürdürülebilir kalkınma anlayışı bir pazarlama aracı olarak görülmekte ve yapılan faaliyetler yalnızca bir ya da iki hedef ile sınırlı kalmaktadır. Erbaş (2023), sürdürülebilir turizm bakış açısından sürdürülebilirliğin geleceğini değerlendirdiği çalışmasında, Türkiye’deki sürdürülebilir turizme ilişkin algıyı incelemiştir. Elde ettiği sonuçlara göre, sürdürülebilirlik anlayışının yalnızca faaliyetlerin devam ettirilebilirliği üzerinden algılandığını, kısıtlı kaynakların sorumlu tüketimi konusunda doğru bir bilinç oturmadığını ve bu nedenle ekoturizm gibi alternatif turizm uygulamaların sürdürülebilirliğe yeterli katkı sağlamadığını öne sürmektedir. Açıkça görülmektedir ki Türkiye’de hala bütünsel bir sürdürülebilir kalkınma anlayışı tam olarak oturabilmiş

değildir. Bu bağlamda sürdürülebilir turizmin, kapsayıcılık ve sorumluluk anlayışıyla gelişmesini denetleyecek, düzenleyecek ve destekleyecek yapısal mekanizmalara ihtiyaç vardır.

4.Sonuç ve Öneriler

BM Dünya Turizm Örgütü (UNWTO, 2017) tarafından; hükümetler, uluslararası kuruluşlar, özel sektör, akademi ve sivil toplum kuruluşları için faaliyetler önerilmiştir. Öneriler; savunuculuk ve farkındalık yaratma, bilgi oluşturma-yayma, politika geliştirme ve son olarak kapasite geliştirme ve eğitim olmak üzere dört ana faaliyet alanına ayrılmıştır. Söz konusu bu faaliyetler bir kereye mahsus olmayıp, süreklilik göstermelidir. Aynı zamanda etkilerinin devamlı olarak takip edilmesi ve gerektiği durumlarda önleyici ya da düzenleyici önlemlerin de alınması gerekmektedir (UNEP ve UNWTO, 2005).

Tüm bunların yanında, BM Dünya Turizm Örgütü (2016), turizm işletmelerinin SKH'lerine katkılarına rehberlik edecek, her biri birkaç hedefle bağlantılı bir dizi eylem örneği yayınlamıştır. Bu sayede işletmelere SKH'lerle aralarındaki bağlantıyı pratik bir şekilde kurabilmeleri için fikir vermeye çalışılmıştır:

- Çalışanların insana yakışır koşullarda yaşayabilmesi için onlara insana yakışır çalışma koşulları sağlayın.
- Yerel ekonomiyi ve yerel ürünleri destekleyin ve özellikle daha az avantajlı gruplara mensup kişileri işe alarak şirketin faaliyet gösterdiği yerlerde kalkınmayı teşvik edin.
- Genç nesillere fırsatlar sağlamak için şirketin faaliyet gösterdiği yerel topluluklardaki gençlerin işe alınmasını ve eğitilmesini teşvik edin.
- İşçilerin, turistlerin veya yerel halkın sağlığından ödün vermemek için şirketin faaliyetlerinde, ürünlerinde ve hizmetlerinde yeterli güvenlik ve hijyen önlemlerini oluşturun.
- Yerel topluluğu kurumsal stratejiye dahil edin ve saygı gösterin. Yerel işgücü ve tedarikçileri kullanın, yerel kültüre değer verin ve teşvik edin, çevreyi koruyun ve kârın bir kısmını yerel kalkınmayı ve altyapıyı artırmaya yatırın.
- En fazla sayıda insanın yaşam koşullarını iyileştirmeyi mümkün kılan yerel ekonomilerin gelişimine odaklanan işbirliği projeleri yürütmek.
- Yerel malzeme ve işgücü kullanarak yeşil ve dayanıklı altyapıyı teşvik ederek sürdürülebilir şehirleri teşvik edin, hedef şehirlerin kültürel ve doğal mirasını koruyun.

- İşletmelerde sürdürülebilirlik konusunda insan hakları, çevre eğitimi, yerel kültüre saygı, sorumlu tüketim gibi konuları içeren ve hizmet sürecinin tüm paydaşlarını (çalışanlar, tedarikçiler, turistler, sektördeki farklı departmanlar ve pozisyonlar) hedef alan bir eğitim planı geliştirmek.

Turizm, sahip olduğu ekonomik büyüme ve kalkınma potansiyeli ile girişimciliği ve özellikle küçük işletmeleri teşvik etmede rol oynamaktadır. Bu durum ise gençler ve kadınlar gibi daha az ayrıcalıklı grupları güçlendirmede yardımcı olabilir. İnsana yakışır iş fırsatlarını destekleyen politikalar ile turizmin sosyo-ekonomik faydaları artırılabilir. Bu bağlamda, turizmin gelişmesi ile yoksulluğun sona erdirilmesine ilişkin SKH 1, toplumsal cinsiyet eşitsizliğini ortadan kaldırmayı amaçlayan SKH 5 ve insana yakışır iş ve ekonomik büyümeyi amaçlayan SKH 8 ile yakından ilişkili olduğu görülmektedir. Bunun yanında, oteller ve yiyecek içecek işletmeleri için gereken malzemeler yerel ürünlere teşvik edilebilir, sürdürülebilir tarım ve agro-turizm talebi artırılabilir. Benzer şekilde turizm yatırımları, suyun verimli kullanımı, hijyen ve sanitasyonun sağlanmasında önemli rol oynayabilir. Turizmin enerji yoğun bir sektör olması, taleplerin doğru yönlendirilmesi ile yenilenebilir enerji kaynaklarına doğru kaydırılabilir. Temiz enerji kaynaklarına yapılan yatırımlar teşvik edilebilir, sera gazı salımlarının azaltılması, iklim değişikliklerinin etkilerinin hafifletilmesi ve herkes için erişilebilir ve sürdürülebilir temiz enerji kaynaklarına katkı sağlayabilir. Bu sayede turizmin gelişmesi, açlığı önlemeyi amaçlayan SKH 2, temiz su ve sanitasyonu amaçlayan SKH 6 ve uygun fiyatlı ve temiz enerjiyi amaçlayan SKH 7 için kritik bir rol oynayabilir. Turizm, ekonomik entegrasyon ve çeşitlendirmeye güçlü bir şekilde hizmet etmektedir. Turizm sektörü, yerel topluluklar, turistler ve çalışanlar için sürdürülebilir, sağlıklı ve güvenli bir şekilde işleyebilir ve hepsinin refahına katkıda bulunabilir. Bu sayede eşitsizliklerin azaltılmasında etkili bir araç işlevi görmektedir. İnsanlara gelişme fırsatı sunarak, yenilenmeye ve kırsal kalkınmaya katkıda sağlayabilir. Bu bağlamda turizm sektörünün gelişmesinin, eşitsizliklerin azaltılması amacını taşıyan SKH 10 ile yakından ilişkili olduğu görülmektedir. Tüm bunların yanında turizm sektörü dolaylı olarak da Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerine hizmet edebilir. Örneğin, turizm gelirlerinden elde edilen dış kazançlar, vergi gelirleri veya ziyaretçilerden elde edilen kazançlar anne sağlığını iyileştirme, çocuk ölümlerini azaltma ve hastalıklarla mücadele gibi sağlık hizmetlerine yatırılabilir. Bu sayede turizmin ekonomik kalkınmaya katkısı zincirleme bir etki yaratabilir. Bu yönüyle turizmin gelişmesi, sağlık ve kaliteli yaşam sağlamayı amaçlayan SKH 3'e hizmet edebilir (UNWTO, 2018). Turizm 17 Kalkınma Hedefi'nin hepsiyle ilişkilendirilmektedir.

Sonuç olarak; turizm sahip olduğu ekonomik, çevresel ve sosyal potansiyel doğrultusunda, tüm sürdürülebilir kalkınma hedeflerine katkıda bulunma gücüne sahiptir. Üstelik açıkça görülmektedir ki turizm sektöründe yapılan bir değişiklik yalnızca tek bir hedefe değil birden fazla hedefe hizmet edebilmektedir. Bu durum, turizmin gelişmesi ile sürdürülebilir kalkınma hedeflerinin birbiri ile ne kadar iç içe olduğunun bir göstergesi niteliğindedir. Turizmin bu katkısı sadece pozitif anlamda olmayıp, yanlış bir uygulama sonucunda negatif etkilere de yol açacaktır. Yapılan araştırmalar göstermektedir ki, Türkiye’de sürdürülebilirlik yalnızca faaliyetlerin devam ettirilebilirliği olarak anlaşılmaktadır ve de bir pazarlama unsuru olarak kullanılmaktadır. Bu husus, sürdürülebilirlik kavramının doğru anlaşılmadığını ve konu hakkındaki bilincin de doğru şekillenmediğinin göstergesidir. Bu bağlamda öncelikli amaç tüm paydaşların katılımıyla ve çeşitli eğitimlerle sorumluluk bilincinin oluşturulması olmalıdır. Ayrıca kamu kurum ve kuruluşları, meslek örgütleri ve özel işletmeler iş birliği içerisinde hareket etmelidir. Ancak o zaman doğru bir sürdürülebilir kalkınma mekanizması işleyecek ve 2030 Gündeminde yer alan sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşılacaktır.

Kaynakça

- AGÜ. Erken Yaşta Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları. <http://www.agu.edu.tr/haberler/6466/%C3%87ocuklar%20i%C3%A7in%20S%C3%BCrd%C3%BCr%C3%BClebilir%20Kalk%C4%B1nma%20Ama%C3%A7lar%C4%B1%20At%C3%B6lyesi-9> Erişim Tarihi: 09.09.2023
- Akdemir, H. (2021). Examining an inclusive social tourism practices in Turkey. *Anatolia*, 32(3), 351-361.
- Apak, Ö. C. ve Gürbüz, A. (2022). Sürdürülebilir restoran işletmeciliği uygulamaları üzerine bir içerik analizi. *Güncel Turizm Araştırmaları Dergisi*, 6(1), 194-209.
- Aytuğar, S., ve Aydoğdu, A. (2021). Kırsal turizm çekiciliği olarak lavanta ve kastamonu'nun lavanta turizmi potansiyeli. *Uluslararası Türk Dünyası Turizm Araştırmaları Dergisi*, 6(1), 72-89.
- Bayar, S. B. (2022). Destinasyonlarda Sürdürülebilirlik ve yeşil uygulamalar: green destinations top 100 sürdürülebilir hikayeler yarışmasına katılan destinasyonların incelenmesi. *Turizm ve İşletme Bilimleri Dergisi*, 2(2), 170-198.
- Barkemeyer, R. ve Holt, D. (2014). What happened to the development in sustainable development? Business guidelines two decades after brundtland. *Sustainable Development*, 22(1), 15-32.
- Berrone, P., Ricart, J. E., Duch, A. I., Bernardo, V., Salvador, J., Piedra Peña, J., & Rodríguez Planas, M. (2019). An evaluation model for public-private partnerships contributing to the sustainable development goals. *Sustainability (Switzerland)*, 11(8), 2339-2364.
- Birendra, K. C., Dhungana, A. ve Dangi, T. B. (2021). Tourism and the sustainable development goals: Stakeholders' perspectives from Nepal. *Tourism Management Perspectives*, 38, 100822.
- Boluk, K. A. ve Rasoolimanesh, S. M. (2022). Introduction to the special issue on "Deepening our understandings of the roles and responsibilities of the tourism industry towards the United Nations Sustainable Development Goals (SDGs)". *Tourism Management Perspectives*, 41, 100944.
- Boluk, K. A., Cavaliere, C. T. ve Higgins-Desbiolles, F. (2019). A critical framework for interrogating the United Nations sustainable development goals 2030 agenda in tourism. *Journal of Sustainable Tourism*, 27(7), 847-864.
- Can, İ. İ. ve Oktay, E. (2021). Beş yıllık kalkınma planları kapsamında kitle turizmine ve alternatif turizme bakışın değerlendirilmesi. *Uluslararası Türk Dünyası Turizm Araştırmaları Dergisi*, 6(1), 125-155.
- Civelek, M. ve Türkay, O. (2021). Türkiye'nin turistik tanıtımında kullanılan politika ve stratejilerin incelenmesi. *Güncel Turizm Araştırmaları Dergisi*, 5(1), 7-29.

- Çekal, N. ve Doğan, E. (2022). Sürdürülebilir gastronomide standart reçete ve coğrafi işaretlerin önemi. *Turizm Çalışmaları Dergisi*, 4(1), 49-60.
- Erbaş, A. (2023). Sürdürülebilir turizm perspektifinden sürdürülebilirliğin geleceği. *Third Sector Social Economic Review*, 58(1), 497-515.
- Ezenel, E. ve Sarı, Y. (2023). Kapsayıcı turizm üzerine kavramsal bir çalışma: kapsayıcı turizm üzerine kavramsal bir çalışma. *International Journal of Social and Economic Sciences*, 13(1).
- Gedik, Y. (2020). Sosyal, ekonomik ve çevresel boyutlarla sürdürülebilirlik ve sürdürülebilir kalkınma. *Uluslararası Ekonomi Siyaset İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*, 3(3), 196-215.
- Gürlük, S. (2010). Sürdürülebilir kalkınma geliştirmekte olan ülkelerde uygulanabilir mi? *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi*, 5(2), 85-99.
- Hajer, M., Nilsson, M., Raworth, K., Bakker, P., Berkhout, F., De Boer, Y., Rockström J., Ludwig, K. Ve Kok, M. (2015). Beyond cockpit-ism: Four insights to enhance the transformative potential of the sustainable development goals. *Sustainability*, 1651-1660.
- Harris, J. (2000). Basic principles of sustainable development. *Dimensions of Sustainable Development*, 21-41.
- Isayeva, S. ve Kasalak, M. A. (2016). Sürdürülebilir turizm yönetimi kapsamında yer alan örnek ekoturizm uygulamaları. *Uluslararası Turizm ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 1, 183-200.
- Jones, P., Hillier, D. ve Comfort, D. (2017). The sustainable development goals and the tourism and hospitality industry. *Athens Journal of Tourism*, 4(1), 7-18.
- Kaypak, Ş. (2010). Ekolojik turizmin sürdürülebilirliği. *Uluslararası Alanya İşletme Fakültesi Dergisi*, 2(2), 93-114.
- Keiner, M. (2005). History, definition(s) and models of sustainable development. *ETH Zurich*, 1-8.
- Knight, H., Megicks, P., Agarwal, S. ve Leenders, M. (2019). Firm resources and the development of environmental sustainability among small and medium-sized enterprises: Evidence from the Australian wine industry. *Business Strategy and The Environment*, 28(1), 25-39.
- McKeown, R., Hopkins, C., Rizzi, R. ve Chrystalbride, M. (2002). Education for sustainable development toolkit. Knoxville: Energy, Environment and Resources Center, University of Tennessee, 1-142.
- Mebratu, D. (1998). Sustainability and sustainable development: Historical and conceptual review. *Environmental Impact Assessment Review*, 18(6), 493-520.

- Munasinghe, M. (2001). Sustainable development and climate change: applying the sustainomics transdisciplinary meta-framework. *International Journal of Global Environmental Issues*, 1(1), 13-55.
- Rasoolimanesh, S. M. ve Jaafar, M. (2017). Sustainable tourism development and residents' perceptions in world heritage site destinations. *Asia Pacific Journal of Tourism Research*, 22(1), 34-48.
- Sachs, J. D. (2012). From millennium development goals to sustainable development goals. *The Lancet*, 379(9832), 2206-2211.
- Sarbağ, J. (2020). Thomas R. Malthus'un ve Karl Marx'ın yoksulluk ve nüfus kavramlaştırması. *Hukuk ve İktisat Araştırmaları Dergisi*, 12(1), 37-51.
- Scott, D., Hall, C. M. ve Gössling, S. (2016). A review of the IPCC fifth assessment and implications for tourism sector climate resilience and decarbonization. *Journal of Sustainable Tourism*, 24(1), 8-30.
- Suluk, S. (2022). Ekonominin Renkleri: Sürdürülebilir Mavi Ekonomi Bağlamında Türkiye'nin Değerlendirilmesi. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 74, 132-150.
- Türkey, O. ve Atasoy, B. (2020). Sürdürülebilir turizmin bir aracı olarak bisiklet turizmi: Avrupa Birliği (AB) örneği. *Turizm ve İşletme Bilimleri Dergisi*, 1(1), 51-69.
- Uğurlar, A. (2017). Turizmde sürdürülebilirlik: bir ölçülebilirlik aracı olarak göstergelerin önemi. *Kent Araştırmaları Dergisi*, 8(21), 118-140.
- UN. (1987). *Report of the World Commission on Environment and Development: Our Common Future*. Erişim Tarihi: 03.09.2023
- UN. (2014). Binyıl Kalkınma Hedefleri Raporu. undp.org/tr/turkiye/publications/binyil-kalkinma-hedefleri-raporu-2014. Erişim Tarihi: 09.09.2023
- UN. Blueprint For Business Leadership On The Sdgs. SDG Blueprint | Introduction to the SDGs unglobalcompact.org Erişim Tarihi: 05.09.2023
- UNDP (2018). Sustainable development goals. <https://www.undp.org/sustainable-development-goals>. Erişim Tarihi: 10.09.2023.
- UNEP ve UNWTO. (2005). Making Tourism More Sustainable- A Guide for Policy Makers.
- UNWTO. (2013). Sustainable Tourism for Development.
- UNWTO (2016). The tourism sector and the Sustainable Development Goals – Responsible tourism, a global commitment. https://webunwto.s3-eu-west-1.amazonaws.com/imported_images/47326/turismo_responsable_omt_acc.pdf. Erişim Tarihi: 10.09.2023.
- UNWTO. (2017). Birlikte Kutlama için Yol Haritası. https://webunwto.s3-eu-west-1.amazonaws.com/s3fs-public/2021-03/iy_roadmap_en_web.pdf?VersionId=XPYzDve4xH5Zpw_SFN71RrPandsH5MS. Erişim Tarihi: 11.09.2023

UNWTO, (2018). Tourism and the sustainable development goals – Good practices in Americas. https://www.oas.org/en/sedi/desd/CT/Documents/OAS_UNWTO_9789284419685.pdf. Erişim Tarihi: 15.09.2023.

UNWTO. (2020). Turizm Barometresi. International tourism growth continues to outpace the global economy | UNWTO. Erişim Tarihi: 28.09.2023

UNWTO. (2022). Turizmi Yeniden Düşünmek: Krizden Dönüşüme.

UNWTO. Tourism for SDGS. <https://tourism4sdgs.org/>. Erişim Tarihi: 15.09.2023

UNWTO. Tourism for SDGS. <https://tourism4sdgs.org/unwto/> Erişim Tarihi: 17.09.2023